

„Джуджетата“ между гръбначните животни

Васил Големански

Ако запитахме и неспециалисти кои са най-егрите животни на нашата планета, повечето от тях веднага ще ни отговорят, че това са синият кит, слонът, белият носорог, африканският лъв, орелът между

птиците и т.н. Но ако зададем въпроса, а кои са най-гребните гръбначни животни, мнозина ще се замислят и освен колибрите от класа на птиците трудно ще посочат „джуджета“ от останалите класове на гръбначните животни. И докато „великаните“ отгавна са познати и за тях може

„Великаните“ между гръбначните животни (Vertebrata) са много по-известни на обикновените хора, защото за тях са писани много научно-популярни книги, често са изобразявани на снимки и плакати, могат да се видят по много телевизионни канали и филми.

да се прочете повече в почти всеки учебник по зоология и биология, то „джуджетата“ са малко известни, а и техните имена често се сменят, защото зоолозите откриват все нови и непознати досега гребни жи-

вотни, укривали се дълго време от погледа на човека.

Отделните класове на гръбначните животни – рибите, земноводните, влечугите, птиците и бозайниците имат свои най-гребни представители. Така например до неотдавна рекордът за най-гребната риба на Земята принадлежеше на една блатна рибка, обитаваща торфени блатата в Индонезия. Това е видът Педоциприс прогенетика (*Paedocypris progenetica*), чиято дължина на мъжките екземпляри е около 10 мм, а женските са още по-гребни и достигат само до 9,8 мм. Но между рибите има още един вид, който „оспорва“ рекорда на Педоциприс прогенетика. Това е морската дълбоководна риба Фотокоринус спиницепс (*Photocorynus spiniceps*), която живее на дълбочина под 1200 м в крайбрежните води на Панама. Мъжките екземпляри на този вид

Педоциприс прогенетика (*Paedocypris progenetica*)

живеят като паразити върху женските индивиди от същия вид и имат дължина само около 6 – 7 мм. Но тъй като женските индивиди на вида имат доста по-големи размери от мъжките, повечето учени не приемат Фотокоринус да се смята за рекордър гжу-дже между гръбначните животни.

От класа на земноводните (Amphibia) най-дребни се оказали жабчетата от вида Педофрине амауензис (*Paedophryne atauensis*), които обитават влажните гори на Папуа – Нова Гвинея. Тяхната дължина е само 7,7 мм, те често остават незабелязани от обикновените посетители на острова и откриването им изисква специално внимание поради защитния цвят на кожата. Жаба гжудже, с научното име *Eleutherodactylus Iberia* и с размери до 10 мм, е открита преди няколко години и в Куба, а през 2014 г. зоолози от университета в Парана (Бразилия) съобщиха, че в бразилските джунгли са открили 8 нови видове от друг род много дребни жаби – *Brachicephalus*, чиито размери не надминават 13 мм. Някои от тях се оказали и доста отровни. Интерес представлява откритието, че поради дребните си размери тези жаби могат дълго време да преживяват без вода, зарити във влажната шума или почвата в тропическата гора. Това се дължи на способността им да поемат чрез кожата си горската или почвената влага, необходима за жизнената им дейност. Поради това са настъпили промени и в биологията на развитието им. Установено било, че развитието на новооткритите дребни жаби от рода Брахицефалус е без метаморфоза и водния стадий „попова лъжичка“, а от снесените яйца се излюпвали напълно развити малки жабчета, които нарастват и постепенно се превръщат във възрастни индивиди. По-подробни проучвания върху разпространението и биологията на тези „жаби-пигмеи“ в бразилските гори показали, че повечето от новооткритите видове обитават много ограничени райони, често само една част от гора, ограничена например между две реки, т.е. те са локал-

Много дребни жаби – *Brachicephalus*

ни ендемити. Поради това откритите жаби гжуджета от рода Брахицефалус веднага са включени и в списъка на критично застрашените видове животни на нашата планета, защото изчезването на тяхната гора неминуемо ще доведе и до изчезването на обитаващия ендемичен вид. А от разреда на опашатите земноводни най-дребен представител засега е мексиканският дървовник Торнус арбореус (*Thorius arboreus*), чиито размери с опашката не надминават 17 мм.

Между влечугите най-често „гжуджета“ се срещат при геконите и хамелеоните. От геконите това са 2 вида от рода Сферодактилус, които живеят в различни географски райони и си поделят рекорда за най-дребен гекон. Това са *Sphaerodactylus ariase*, който обитава Доминиканската република, и *S. parthenopion* от Британските Вирджински острови. И двата сродни гекона имат дължина на тялото до 18 мм. Подобни са размерите и на 2 вида хамелеони пигмеи от рода Брукесиа (*Brookesia*), обитатели на горите на о-в Мадагаскар, чиито размери също не надвишават 18 мм дължина, без опашката. Не липсват гжуджета и между костенурките и за най-дребен техен представител засега се смята Южноафриканската сухоземна костенурка Хомопус сигнатур (*Homopus signatus*), която със своите 6 – 10 см дължина изглежда като гигант в сравнение с посочените гекони и хамелеони. А между змиите за най-дребен представител се приема откритата през 2008 г. на о-в Бар-

Хамелеон пигмей от рода Брукесиа (*Brookesia*)

Змия червейница Лептотифлопс карле (*Leptotyphlops carlae*)

Костенурка Хомопус сигнатус (*Homopus signatus*)

Жълтоглаво кралче (*Regulus regulus*)

багос змия червейница Лептотифлопс карле (*Leptotyphlops carlae*), чиито размери не надминават 10,4 см. Тя се укрива предимно в почвата, храни се с мравки, термити и други гребни животни и е живородна, а новородените ѝ напълно годни за самостоятелен живот змиичета са с дължина до 4 – 5 см. Дебелината на тялото на Лептотифлопс не надминава 2 – 3 мм, поради което италианската зооложка Бела Ломбардоци с право е наподобява на спазети.

При птиците безспорни „гребосъци“ са колибрите. Но и между тях има видове, които по големина на тялото са по-близки до насекомите, отколкото до широко познатите ни пойни птици. Засега рекордьор с най-гребни размери между колибрите е Мелисуга хелене (*Mellisuga helenae*), която живее на о-в Куба и се храни с нектар от цветята, подобно на много насекоми. Нейната дължина от върха на човката до края на опашката е едва 50 мм, а теглото ѝ достига само до 1,5 – 1,6 грама. Птиците пърхат неуморно около цветята за събиране на нектар с честота на крилата до 80 – 90 размаха/секунда и са значително по-бързи от техните конкуренти – пеперудите. Може би е интересно да добавим за нашите читатели, че и в нашата страна живее една от най-гребните пойни птици в света – жълтоглавото кралче (*Regulus regulus*), чиято дължина е едва 9 – 10 см, а общата маса на тялото му е под 5 г.

Изненадващо, от класа на бозайниците са не само най-едрите гиганти от съвре-

Прилеп (*Craseonycteris thonglongyai*)

менния животинския свят на Земята, но и най-гребните ѝ обитатели. Рекордът засега се пада на едно малко прилепче, открито преди няколко години в джунглите на Тайланд, което носи неблагоприятното научно име *Craseonycteris thonglongyai*. Дължината на тялото му обикновено достига 3 см и само в редки случаи – 3,3 см, а масата му е едва от 1,5 – 2 г. До откриването на тайландското прилепче за най-гребен бозайник се считаше етруската земеровка

Етруска земеровка (*Suncus etruscus*)

(*Suncus etruscus*), която има значително по-широко разпространение в съвременния свят от Южна Европа и Северна Африка до Индокитай. Тя наистина е с по-голяма дължина на тялото от тайландското прилепче – до около 4,5 см с опашката, но масата ѝ е доста малка – само до 1,7 г. Засега етруската земеровка запазва все още два други свои рекорди в животинското царство – за най-голяма честота на сърцебиене – до 1500 удара/минута и относително най-голямо сърце, чиято маса е около 1,2 % от масата на цялото животно. За сравнение ще посочим, че човешкото сърце например е само около 0,40 % от масата на неговия носител.

Няма съмнение, че представените свежения и данни за „джуджетата“ в съвременния животински свят на нашата планета сигурно ще претърпят промени в следващите години и десетилетия. Да не забравяме, че ние днес сме изучили и познаваме задоволително по-малко от 1/3 от предполагаемия животински свят на Земята и вероятно още много интересни открития и изненади ни очакват през XXI в. ■